

Nemateriālā kultūras mantojuma dokumentēšana: rokasgrāmata iesācējiem

Izdevuma autores:
Signe Pujāte
Ieva Vītola

Redaktore:
Rīta Treija

Projekts īstenots ar UNESCO Līdzdalības programmas atbalstu.

Izdevuma atbalstītāji:

UNESCO Latvijas Nacionālā komisija

Ierosmei

4

I DAĻA

1. Nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšana
- 1.1. Kultūras mantojums
- 1.2. Nemateriālais kultūras mantojums
- 1.3. Nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas veidi
- 1.4. Jūrkalnes lauka pētījumu dalībnieces par pieredzēto

5
5
5
7
8

I DAĻA

II DAĻA

2. Nemateriālā kultūras mantojuma dokumentēšana
- 2.1. Lauka pētījums
- 2.2. Intervēšana lauka pētījumos

10
10
11

II DAĻA

Pielikumi

Pielikums Nr. 1.
Ierosinājumi nemateriālā kultūras mantojuma liecību apzināšanai un dokumentēšanai gada ritumā

18

Pielikums Nr. 2.
Jautājumi par tēmu „Bērzu / kļavu sulu tecināšana un sagatavošana”

19

Pielikums Nr. 3.
Atļauja dokumentētās informācijas izmantošanai

20

Pielikums Nr. 4.
Paraugš intervijas atšifrēšanai

21

Ieteicamā literatūra
Noderīga informācija

22
23

Pielikumi

Piever acis un domās izej cauri gada ritējumam, ņemot palīgā visas cilvēkam piemītošās maņas – smaržu, garšu, dzirdi, tausti, ožu. Modinot Tevī iztēli, minam dažus piemērus: Lieldienas – krāsotas olas, olu kaujas, šupošanās un saules sagaidīšana, pāršanās ar pūpoliem; Jāņi – krāšņākais ziedēšanas laiks dabā, vainagu vīšana, sētas rotāšana, aplīgošana, danči līdz saullēktam pie ugunsкура, līgošana, peldēšanās ezerā; Ziemassvētki – piparkūku un spēka pīrāgu smarža, izpušķota eglīte, puzuri, arī maskotie gājieni, dziesmas, dāvanā vecmāmiņas adītie rakstainie cimdi vai zeķes. Un kur nu vēl vecākās paaudzes stāsti par jaunības dienām – par ganu un skolas gaitām, par zaļumballēm un jaunības trakulībām, par skaudrajiem kara, arī Sibīrijas gadiem. Varbūt ausīs vēl skan vectētiņa mīļākā dziesma vai pasaka, ko allaž vēlies dzirdēt, kad satiekaties. Vai arī tā: stāvam kopā, plecu pie pleca Mežaparka lielajā estrādē Rīgā Dziesmu un deju svētku kopkorī un dziedam kora dziesmas, kuras dziedājuši arī mūsu vecāki un vecvecāki, – tā jau ir kļuvusi par tradīciju. Mugurā mums ir Latvijas novadu tautas tērpi – kādu darinājuši izcili amatnieki, cits mantots no paaudzes paaudzē un piedzīvo savu kārtējo godos izešanas reizi. Un vēl arī skolas gaitēnos stāstītie spoku stāsti un anekdotes, mājas pagalmā skaitītā „Viena, maza turku pupa”, mājas viesībās izspēlētā atjautīgā rotaļa „Ādamam bij’ septiņ’ dēļ”. Pamēģini arī Tu kaut ko no savas pieredzes pielikt minētajam klāt! Nu, vai nav pamatīgs atmiņu klāsts? Labs stāstītājs varētu ilgi stāstīt par to, kas bijis, kad bijis un kāpēc bijis, ja vien ir kas klausās.

Bet, varbūt Tu esi tas, kurš labprāt klausās citu stāstos, jo sevišķi tad, ja iespējams uzzināt par laikiem, kad biji mazs bērns vai Tevis vēl nemaz nebija? Kādi tad bija laiki un cilvēki? Kādus darbus un nedarbus darīja? Kādas domas domāja? Kādus svētkus svinēja? Ja tā, tad aicinām Tevi pievienoties svarīgam, atbildīgam un ļoti aizraujošam darbam – doties lauka pētījumā. Ja ir vēlšanās, bet nezini, kas un kā, esam sarūpējuši Tev palīgu – šo rokasgrāmatu. Tā sniegs ierosmi – ko pētīt, kā pētīt un kāpēc pētīt. Varbūt, iegūstot pirmās lauka pētījuma iemaņas, Tu izlemsi kļūt par savas zemes vēstures, kultūras un tradīciju pētnieku un popularizētāju.

Kamēr vēl esi pārdomās, lūk, ierosmei Alsungas vidusskolas skolnieces Ievas Jankovskas viedoklis par iegūto pieredzi viņas pirmajā lauka pētījumā, kas notika 2009. gada vasarā Jūrkalnē: „Jūrkalnes ekspedīcijā uzzināju daudz jauna. [...] Visvairāk mani pārsteidza vecākās paaudzes cilvēku atmiņu stāsti. To bija tik daudz un tie bija tik dažādi! Biju izbrīnīta, cik spilgti vecie ļaudis atcerējās senus notikumus. Stāstot par apšaudēm II pasaules kara laikā un citiem šausmīgiem notikumiem, dažiem pat trīcēja balss. Tas lika man aizdomāties par to, ka mums tagad nemaz nav tik slikti, salīdzinot ar to, kā ir bijis. Klausoties stāstos manī radās līdzjūtība. Man liekas, latviešiem nevajag visu „veco” aizlaist nebūtībā. Mēs varam saglabāt iepriekšējo paaudžu mantojumu, to īpaši nepārveidojot un neliekot klāt jauninājumus. Liela daļa Alsungas iedzīvotāju ir par sava kultūras mantojuma saglabāšanu, un nu jau suitu kultūrtelpa ir iekļauta UNESCO nemateriālā kultūras mantojuma, kam nepieciešama neatliekama saglabāšana, sarakstā. Uzskatu, ka nevajag visam atnest ar roku, lai ar kādām grūtībām nebūtu jāsastopas. Ir jādoma: mēs to spējam! Pamudināsim citus, izskaidrosim, kāpēc mums vajag saglabāt savu kultūras mantojumu! Mēs esam maza valsts, bet ar savu Es! Mums nevajag dzīties pakaļ visam jaunajam un modernajam. Mums ir sava individualitāte un tā ir jāizceļ – jāparāda visiem, ka esam stipri un mums ir svarīga sava nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšana.”

1.1. Kultūras mantojums

Ikvienas pasaules tautas bagātība ir tās kultūras mantojums – saturā un formā daudzveidīgas materiālās un nemateriālās kultūras izpausmes, piemēram, kultūrvēsturiskas vietas un ēkas, kultūrainavas, literatūras, mākslas un mūzikas darbus, senlietas, valodas, tradīcijas, paražas, simboliskas un garīgas vērtības. Kultūras mantojums veidojies gadsimtu, pat gadu tūkstošu gaitā cilvēku darbības mijiedarbē ar apkārtējo vidi un vēsturiskajiem notikumiem. Priekšteči savu pieredzi, uzskatus, vērtības, pienākumus ir nodevuši tālāk nākamajām paaudzēm, kuras savukārt, balstoties uz iepriekšējo paaudžu devumu, aizvien papildina kultūras mantojumu ar savu pieredzi. Kultūras mantojums ir nozīmīgs faktors pašizpratnei, piederības un pēctecības izjūtai jeb identitātes apziņai – individuālai, dzimtas, grupas, kopienas, novada, nācijas, noteikta pasaules reģiona un cilvēcei kopumā. Tas palīdz meklēt atbildes uz jautājumiem „Kas mēs esam?”, „No kurienes nākam?”, „Kāda ir dzīves jēga?”.

Kultūras mantojuma jēdziens plaši lietots, attiecinot to uz materiālo kultūras mantojumu, ar to saprotot pieminekļus (arhitektūra, monumentālās skulptūras un glezniecības darbi, arheoloģiski elementi), to ansambļus un ievērojamas vietas, gan cilvēka, gan dabas radītas, kam no vēstures, mākslas un zinātnes viedokļa ir īpaša nozīme un vērtība.¹ Nemateriālā kultūras mantojuma jēdzienu starptautiskajā apritē plašāk sāka lietot 2003. gadā, kad tika pieņemta Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas (UNESCO) Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu (turpmāk tekstā – Konvencija), kas sekmējusi līdzsvaru starp abām kultūras mantojuma izpausmēm.

1.2. Nemateriālais kultūras mantojums

Nemateriālā kultūras mantojuma pamatā ir cilvēku zināšanas un prasmes, kas nodotas no paaudzes paaudzē un kuru rezultāts ir gan materiālās (piemēram, ēkas, sadzīves un mākslas priekšmeti, grāmatas), gan nemateriālās vērtības (piemēram, svētku svinēšanas tradīcijas, teikas un nostāsti, amatniecības prasmes, ticējumi). Tieši cilvēku zināšanas un prasmes palīdz izprast daudzveidīgo kultūru pagātnē un tagadnē, tai skaitā dažādu lietu, darbību un parādību simbolisko nozīmi. Un tikai cilvēks ir tas, kas iepriekšējo paaudžu atstātajam kultūras mantojumam var piešķirt jēgu jeb vērtību, pieliekot visas pūles, lai to saglabātu un attīstītu, vienlaikus ļaujot tam harmoniski iederēties arī laikmetīgajā kultūrvidē.

Līdz 2003. gada Konvencijai pasaulē lietoja ļoti dažādus jēdzienus nemateriālā kultūras mantojuma apzīmēšanai, piemēram, folklorā, tradicionālā kultūrā, tautas kultūrā u.c. Tomēr, lai sekmīgi saprastos un kopīgi risinātu jautājumus starptautiskā līmenī, pasaules valstis vienojās turpmāk lietot jēdzienu nemateriālais kultūras mantojums (*intangible cultural heritage*). Jēdziens nemateriālais kultūras mantojums (Konvencijas

¹Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas (UNESCO) Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību (1972).

Konvencijas tekstu skatīt: http://www.mantojums.lv/_rict_text/docs/galvena.doc.

izpratnē) nozīmē paražas, spēles un mutvārdu izpausmes formas, zināšanas un prasmes, kā arī ar tiem saistītus instrumentus, priekšmetus, artefaktus (cilvēka darinājumus) un kultūrtelpas, ko kopienas, grupas un dažos gadījumos — atsevišķi indivīdi, atzīst par sava kultūras mantojuma daļu un uzskata par vērtīgu un saglabāšanas vērtu.²

Nemateriālais kultūras mantojums izpaužas:

- **mutvārdu tradīcijās**, ieskaitot valodu kā nemateriālā kultūras mantojuma nesēju (piemēram, pasakas, teikas, personīgās pieredzes stāsti, anekdotes, miklas);
- **spēles mākslās** (piemēram, tradicionālo mūzikas instrumentu spēle, tradicionālās dejas, veiklības un atjautības spēles, kustību rotaļas, bērnu spēles);
- **paražās, rituālos un svētkos** (piemēram, ģimenes godi, gadskārtu svētki, dzimšanas un vārda dienas svinības, kapusvētki);
- **zināšanās un paražās, kas saistītas ar dabu un Visumu** (piemēram, zināšanas par augu ārstnieciskajām īpašībām, to vākšanas un sagatavošanas prasmes, tautas medicīnas prasmes, laika vērojumi un pareģojumi);
- **tradicionālajās amatniecības prasmēs** (piemēram, podniecība, aušana, rotu kalšana, kokamatniecība).

Pasaules valstis vienojās un Konvencijā ierakstīja šādus kopīgus mērķus:

- saglabāt nemateriālo kultūras mantojumu;
- nodrošināt cieņu pret attiecīgo kopienu, grupu, indivīdu nemateriālo kultūras mantojumu;
- veidot izpratni par nemateriālā kultūras mantojuma nozīmi vietējā, nacionālā un starptautiskā līmenī, nodrošinot tā savstarpēju atzišanu;
- nodrošināt starptautisku sadarbību un palīdzību.

Latvija Konvencijai pievienojās 2005. gadā, apņemoties darīt visu iespējamo, lai Latvijas daudzveidīgais nemateriālais kultūras mantojums tiktu saglabāts.

1.3. Nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas veidi

Ir dažādi veidi, kā mūsdienās rūpēties par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu. Saglabāt nemateriālo kultūras mantojumu nozīmē to:

- identificēt (atpazīt);
- dokumentēt;
- pētīt;
- praktizēt;
- popularizēt;
- nododot tālāk nākamajām paaudzēm, sekmējot tā dzīvotspēju.

Ir svarīgi, ka saglabāšanas darbā iesaistās gan kopienas, cilvēku grupas, indivīdi, sabiedriskās organizācijas, gan zinātnieki, pētniecības institūcijas, augstākās mācību iestādes un valsts un pašvaldību institūcijas.

Nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā iesaistās arī bērni un jaunieši: skolās sekmīgi darbojas bērnu un jauniešu folkloras kopas, novadpētniecības pulciņi, skolu muzeji, kuru ietvaros tiek izziņāts, pētīts un apgūts vietējais kultūras mantojums. Skolu projektu nedēļās skolēni nereti izvēlas tēmas, kas saistītas ar sava pagasta, pilsētas vai novada vēsturi, atsevišķiem cilvēkiem vai dzimtām.

Jau labi iesāktajam darbam pievienojam savu pieredzi, kas iegūta lauka pētījumos, aicinot jebkuru interesentu doties pirmajā vai kārtējā lauka pētījumā, apzinot un dokumentējot Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma dažādās izpausmes.

²Apvienoto Nāciju izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu (2003) definīcija. Konvencijas tekstu skatīt: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=97912>.

1.4 Jūrkalnes lauka pētījumu dalībnieces par pieredzēto

2009. gadā no 15. - 19. jūnijam Jūrkalnē notika lauka pētījumi, kuros piedalījās Alsungas vidusskolas skolnieces un skolotājas. Lauka pētījumus organizēja starpnozaru mākslas grupa "SERDE" Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstīta projekta "Pastāstiet par... Suiņi pēti suitus" ietvaros.

Skolniece Herta Galiņa:

Jūrkalnes ekspedīcijā man patika. Visvairāk mani pārsteidza tas, ka no roņa taukiem tika gatavotas ziepes, interesanti likās arī suiteņu stāsti par vācu zaldātiem un kartupeļu mizošanu.

Skolniece Krista Ciekale:

Man patika runāties ar vecajiem ļaudīm, jo viņi tomēr no dzīves vairāk ko saprot. Bija interesanti uzzināt, kā senākos laikos viss ir noticis. Uzskatu, ka vajadzētu ne tikai saglabāt un atcerēties latviešu vecās paražas, bet dzīvē arī reāli tās izmantot.

Skolotāja Aina Verbele:

Ekspedīcijā iepazinu ļoti interesantus un atmiņām bagātus cilvēkus! Apbrīnoju Mariju Klaivu par viņas prasmi stāstīt par saviem tālajiem skolas gadiem. Kā pasākā klausījos viņas runātajā dzejā un dziedātajās dziesmās. Tik atvērts cilvēks sarunai! Apoloniju Ozolu apbrīnoju par pamatīgām zināšanām sava pagasta vēsturē, tās ļaudīm un notikumiem. Pēteri Brūklīm vienmēr piemītusi aktīva dzīves pozīcija. Arī etnogrāfa Jura Indāna mājas-muzejs ir iedvesmojošs – gribu tur aizvest kolēģus un skolēnus. Domāju, ka nemateriālā kultūras mantojuma izpēte vislabāk audzina patriotismu, šīs zināšanas mūsu dzīvi dara daudzpusīgāku un interesantāku.

Skolotāja Laila Puķīte:

Dienas, kuras pavadījām Jūrkalnē, ik pa brīdīm nāk prātā ar labām atmiņām, un jaukas emocijas saglabājušās līdz šai dienai. Domāju, ka pašreiz nemateriālajam kultūras mantojumam būtu jāpievērš liela uzmanība, jo cilvēku, kuri varētu pastāstīt un parādīt par pagātnē notiekošo, paliek aizvien mazāk. Un tas jau ir nopietni – mēs zaudējam daudz interesanta no pagātnes. Tāpēc nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas procesā jāiesaistās gan lieliem, gan maziem. Lielajiem tās varētu būtu ekspedīcijas, intervijas, mazajiem būtu jādod iespēja darboties, piemēram, cepot maizi īstās lauku mājās, ista maizes krāsnī, jo daudzi diemžēl to nemaz nav redzējuši.

Skolotāja Ligita Stašaite:

Man patika ekspedīcija, šāda veida pasākumā piedalījos pirmo reizi. Ieguvu jaunu pieredzi, intervējot cilvēkus, klausoties cilvēku dzīvesstāstus. Iesaistoties nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā, mēs bagātinām ne tikai savu dzīvi, sekmējam, lai zināšanās tiktu nodotu nākamajām paaudzēm.

Lauka pētījumā Jūrkalnes „Priežos”
2009. gada 16. jūnijā.
No kreisās – Aina Verbele un
teicēja Marija Priedoliņa.
Foto: Krista Ciekale

Lauka pētījumā Jūrkalnes „Intos”
2009. gada 17. jūnijā.
No kreisās – Lāsma Raģele, teicēja Katrīna
Boja, Ligita Stašaite.
Foto: Ieva Vītola

Lauka pētījumā Jūrkalnes tautas namā
2009. gada 16. jūnijā.
Intervija ar suitu sievietēm.
Foto: Ieva Vītola

Jūrkalnes lauka pētījumu dalībnieki
2009. gada 18. jūnijā.
Foto: Signe Pucena

2. Nemateriālā kultūras mantojuma dokumentēšana

2.1. Lauka pētījums

Viens no nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas veidiem ir mutvārdu liecību dokumentēšana, kas ir mērķtiecīga un rūpīga informācijas vākšana un apstrāde. Mutvārdu liecības var būt cilvēku atmiņas, stāstījumi, dzīvesstāsti, folklorā, ziņas par vietējo apkārtni, ievērojamām vietām un personām u.c.

Mutvārdu liecības parasti iegūst lauka pētījumos jeb ekspedīcijās. Lauka pētījums ir pētnieciskam vai citam nolūkam organizēts pasākums. Tā rezultātā iespējams iegūt nepastarpinātu informāciju vai demonstrējumu no tiešā ziņu avota (cilvēka, cilvēku grupas) par tēmu vai jomām, kuras izvēlētas apzināt un pētīt. Lauka pētījuma priekšrocība ir tā, ka dokumentēšana parasti notiek informācijas sniedzēja dzīvesvietā, kas ir viņam pierasta vide. Tas ir pozitīvs nosacījums, lai notiktu veiksmīga saruna, kurā pētnieks uzzina atbildes uz interesējošiem jautājumiem.

Lauka pētījumus var veikt gan individuāli, gan kolektīvi, tie var būt vienas dienas, vienas nedēļas, arī viena mēneša un pat gada garumā. Neatkarīgi no tā, cik ilgs būs lauka pētījums, tam vienmēr jāgatavojas rūpīgi. Ja lauka pētījums ilgst vairāk nekā dienu, nākas risināt gan organizatoriskus, gan finansiālus jautājumus (naktsmītne, transports, ēdināšana, materiāltehniskais nodrošinājums, maršruta izstrāde).

Parasti lauka pētījumos dodas profesionāli (folkloristi, mutvārdu vēsturnieki, etnogrāfi, valodnieki u.c.). Tomēr ir atbalstāmi, ka lauka pētījumā dodas cilvēks vai cilvēku grupa, kam nav iepriekšējas pieredzes, bet ir apņēmība vākt, pētīt un saglabāt nemateriālā kultūras mantojuma liecības. Varbūt tieši iegūtā pieredze rosinās pievērsties pētniecībai profesionāli, iegūstot tam attiecīgo izglītību kādā no Latvijas vai ārvalstu augstākajām mācību iestādēm.

Katram nemateriālās kultūras mantojuma lauka pētījumam ir savs noteikts uzdevums jeb tēma. Piemēram, var noskaidrot tuvākās apkārtnes vietu nosaukumus un nostāstus, pierakstīt ziņģes un skaitāmpantus. Var pētīt viena cilvēka repertuāru – dziesmas, mīklas, ticējumus, savas klases folkloru – spoku stāstus, mīklas, anekdotes, vienas ģimenes folkloru – svētku svinēšanas tradīcijas, no paaudzes paaudzē mantotas ēdienu receptes u.c. Tradicionālās kultūras pētnieks interesējas par cilvēku dzīvesveidu, dažādām viņu zināšanām un prasmēm, piemēram, amatniecību, rokdarbiem, arī par cilvēku pasaules priekšstatiem – ticējumiem, buramvārdiem, ar dabu saistītām zināšanām u.c.

Lauka pētījumā var:

- izvēlēties vienu tēmu un intervēt vairākus cilvēkus;
- izvēlēties vienu cilvēku un intervēt viņu par dažādām tēmām (iespējamas pat vairākas intervijas ar vienu personu).

Lauka pētījumos notiek saruna jeb intervija starp informācijas vācēju (intervētāju) un teicēju (informantu, respondentu). Agrāk teicēja mutvārdu liecības pierakstīja ar roku, mūsdienās lielākoties sarunu starp teicēju un informācijas vācēju ieraksta ar diktofonu. Vizuālai dokumentēšanai lauka pētījumos izmanto arī fotoaparātu un videokameru.

Lauka pētījumu veikšana ir atbildīgs darbs. Dokumentējot iegūtie materiāli – rakstveida informācija (skaņu ierakstu atšifrējumi jeb transkripcijas), video un audio

ieraksti, fotogrāfijas un citas lauka pētījuma iegūtās lietas ir nozīmīgas, neatkārtojamas vēsturiskas liecības. Lauka pētījumā iegūtās mutvārdu liecības var izmantot zinātniskos pētījumos, publikācijās, dažādos projektos, izstādēs, citos pasākumos.

Ir svarīgi lauka pētījumā iegūtos materiālus – oriģinālus vai kvalitatīvas kopijas – nogādāt kādā no pētījuma vietai tuvākajām kultūras atmiņas institūcijām, piemēram, skolas vai novada muzejā, bibliotēkā. Tādējādi vietā, kurā tiks fiksēts nemateriālais kultūras mantojums, dokumentētās liecības būs pieejamas gan pētniekiem, gan citiem interesentiem. Tāpat ieteicams materiālu kopiju nodot arī Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuvei, kas ir lielākais nemateriālā kultūras mantojuma vākšanas un pētniecības centrs Latvijā. Šādi lauka pētījumos savāktās liecības tiek saglabātas nākotnei, vienlaikus nodrošinot informācijas pieejamību tiem, kas interesējas par Latvijas nemateriālo kultūras mantojumu.

2.2. Intervēšana lauka pētījumos

Intervēšana ir viena no lauka pētījumu pamata metodēm, un tās centrā ir saruna starp teicēju un pētnieku. Lai iegūtu kvalitatīvu rezultātu, sarunai nepieciešams rūpīgi sagatavoties. Veiktie priekšdarbi palīdz prasmīgi īstenot un vadīt interviju ar sarunas biedru. Savukārt pēc intervijas atbildīgs darbs ir iegūtās informācija atšifrēšana.

PIRMS INTERVIJAS

Tēmas izvēle

- **Izvēlies tēmu** (piemēram, laika pareģojumi, skābputras gatavošana vai citu). Šim nolūkam iedvesmu vari gūt pielikumā Nr. 1 „Ierosinājumi nemateriālā kultūras mantojuma liecību apzināšanai un dokumentēšanai gada ritumā”.
- **Esi skaidrībā par mērķi**, rodot atbildes uz jautājumiem – kāpēc mutvārdu liecības tiks vāktas un kā tās vēlāk izmantos.

Tēmas iepazīšana

- **Izzini visu pieejamo informāciju par tēmu** – publikācijas avīzēs, žurnālos, grāmatās un internetā, ziņas vietējā muzejā u.c. Neskaidros vai nesaprotamos jautājumus lūko noskaidrot sarunās ar vecākiem, vecvecākiem, skolotājiem vai citiem cilvēkiem, kas varētu ko pastāstīt par interesējošo tēmu.

Jautājumu sagatavošana

- **Sagatavo jautājumus intervijai**. Jautājumiem jābūt gan īsiem un tiešiem, gan vispārīgiem – tādiem, kas nepārprotami ļautu izzināt pētāmo tēmu. Labi noder jautājumi, kas sākas ar kāpēc un kā. Piemēram: „Kā agrāk cepa rudzu maizi?”, „Kāpēc Lieldienu rītā jāēd dzērvenes?”.
- Jautājumus ieteicams sagrupēt, piemēram, dālot tos vispārīgos, praktiskos un personiskas dabas jautājumos (sk. pielikumu Nr. 2 – paraugam sagatavotus jautājumus par bērzu / kļavu sulu tecināšanu un sagatavošanu).

Teicēja atrašana

- **Gandrīz jebkurš var būt teicējs jeb informācijas sniedzējs** – cilvēka vecumam, dzimumam un izglītībai nav noteicošā loma. Tieši izvēlēta tēma lielā mērā nosaka potenciālos informācijas sniedzējus. Tā, piemēram, mednieku stāstus vislabāk zinās pastāstīt mednieks, Jāņu sieru iemācīs siet saimniece, pagalma iecienītākās spēles parādis bērni.
- **Teicēju sameklēt nav sarežģīti.** Nepieciešamās ziņas vispirms var mēģināt iegūt no vecmāmiņas, tēta, māsas, krustmātes vai citiem radiniekiem, kā arī uzrunājot kaimiņus vai skolasbiedrus. Dažkārt uzrunāts garāmgājējs uz ielas vai autobusa pieturā var būt labs informācijas avots.
- Jau iepazītais teicējs var kļūt par kontaktpersonu, kas intervētājam iesaka un palīdz sarunāt vēl kādu paziņu, draugu, radnieku, kurš labprāt dalītos savās zināšanās par interesējošo tēmu.
- Lauka pētījumā, kad dienas laikā nākas satikt vairākus dažāda vecuma cilvēkus un intervēt viņus, ir noderīgi atsaukties uz satiktiem kaimiņiem, kopīgiem paziņām.

Vienošanās par intervijas laiku un vietu

- **Vēlams ar teicēju jau iepriekš norunāt intervijas laiku un vietu.** Ja tiek plānots vairāku dienu lauka pētījums, par tā sagaidāmo norisi iespējams informēt plašāku cilvēku loku ar īsu paziņojumu vietējā presē. Labi palīgi, norunājot sarunas laiku un vietu, var būt vietējās pašvaldības darbinieki, skolotāji, citi sabiedriski aktīvi cilvēki.
- Izvēloties intervijas laiku, vērā jāņem sezonas darbi un nedēļas ritms, piemēram, siena laikā diez vai kāds piekritīs sarunai par spoku stāstiem, savukārt svētdienās ļaudis mēdz apmeklēt dievkalpojumus, doties ciemos.
- Parasti intervija notiek pie teicēja mājās. Ja sarunā piedalās vairāki teicēji, piemērota tikšanās vieta var būt kāda sabiedriska ēka – skola, tautas nams u.c. Savukārt, dokumentējot nemateriālā kultūras mantojuma prasmes, plašāku informāciju izdosies iegūt atbilstošā vidē, piemēram, par biškopību sarunājoties dravā, ārstniecības augu izskatu un pielietojumu izzinot pļavā.
- Ja lauka pētījumos paredzēts doties vairākas dienas, **savlaicīgi jārisina uzturēšanās jautājumi** – nepieciešams noskaidrot ēdināšanas iespējas, sarunāt naktsmītni. Ja ekspedīcija notiek Eiropas Savienības pierobežā ar Krievijas Federāciju vai Baltkrievijas Republiku, saņemama uzturēšanās atļaujas no Valsts robežsardzes dienesta (www.rs.gov.lv).

Tehnikas pārbaude

- **Pirms intervijas pārbaudi līdzīgu ņemamo tehnisko ierīču** – diktofonu, fotoaparātu, videokameru – **darbību un iespējas.** Pārbaudiet, ka tehnika strādā nevainojami, ka ierīcē ievietoti uzlādēti akumulatori vai baterijas.

Noderīgas lietas

- **Dodoties uz interviju, neaizmirsti līdzīgu ņemt diktofonu, fotoaparātu, pierakstu burtnīcu vai rakstāmpapīru, rakstāmo, rezerves baterijas tehnikai.**
- Laikus padomā par ērtiem apaviem un atbilstošu apģērbu (pārāk ekstravagants vai nekārtīgs apģērbs var būt par traucēkli saskarsmē ar teicēju). Ieteicams nodrošināties pret sliktiem laika apstākļiem. Iespējams, lieti noderēs līdzīgu ņemtais plāsteris, gaismas baterija.
- Ja iespējams, sarūpē nelielas pateicības dāvanas teicējiem – piemēram, kādus saldumus.
- Ņem līdzīgu kādu konfekti vai augli, našķis palīdzēs atjaunot spēkus garajā un varbūt saspringtajā dienā. Ja lauka pētījumos dodas vasarā vai rudenī, kad dārzi un meži ir bagāti dabas veltēm, var noderēt līdzīgu ņemts maisiņš dāvinātiem āboliem vai mežmalā salasītām baravikām.

INTERVIJAS LAIKĀ

Intervijas ilgums

- Parasti **saruna ilgst no pusstundas līdz divām stundām.** Ilgāka intervija var nogurdināt sarunas biedru. Ja teicējs ir runātīgs un pētāmo tēmu pārzina, vēlams intervēt atkārtoti, tādējādi pēc iespējas pilnīgāk noskaidrojot un dokumentējot viņa zināšanas, prasmes.

Pirmā tikšanās ar teicēju

- **Lai intervija būtu sekmīga, svarīga ir iepazīšanās, pirmā saskarsme ar teicēju.** Lauka pētījuma dalībnieks parasti stādās priekšā, iepazīstinot ar sevi, atklājot nāciena mērķi, kontaktpersonu, kas rekomendējusi teicēju, kā un kur viņa stāstītās mutvārdu liecības plānots izmantot un uzglabāt.
- Pirmais par sevi radītais iespaids un sarunas sākumā izveidojusies draudzīga saskarsme ir būtiski priekšnoteikumi veiksmīgai intervijai. Informācijas vācējam ir jābūt atklātam, godīgam, pozitīvi noskaņotam, pieklājīgam un zinātkāram.
- Ja teicējs satikts, darot kādu darbu, vari piedāvāt savu palīdzību un iesaistīties darbu veikšanā.
- Ja uz interviju dodaties kuplākā pulkā, nevis Tu viens pats, vēlams pirms tikšanās ar teicēju izvēlēties vienu galveno sarunas vadītāju, kuru pārējie nomaina vai papildina atsevišķos sarunas brīžos.

Intervijas ieraksts

- **Intervijas ierakstam izmanto diktofonu.** Sarunas sākumā ierunā ziņas par pētāmo tēmu, sarunas vietu, laiku.
- **Kvalitatīvā intervijas ierakstā jāizvairās no blakustrokšņiem.** Pirms ieraksta veikšanas novērsams nevēlamais fona troksnis (piemēram, radio, televizora). Diktofonu vislabāk novietot uz līdzenas virsmas (galda, sola), jo, turot aparātu

rokās, tiek ierakstītas arī kustību radītās skaņas. Ja saruna noris ārā, ierakstu vislabāk veikt aizvējā. Lai diktofons nemulsinātu teicēju, sarunas sākumā, uzstādot ierakstu tehniku, var pamatot tā izmantojuma nepieciešamību (tehnoloģijas ļauj ērti un precīzi dokumentēt informāciju). Diktofonam nevajadzētu traucēt sarunas gaisotni un ritmu. Tomēr, ja teicējs negrib, lai sarunu ieraksta, tas jāņem vērā un tehniskā ierīce jānoliek.

Intervijas norise

- Intervijai vēlams notikt nesteidzīgā, draudzīgā gaisotnē, bez saspringuma.
- **Sarunas centrā ir teicējs.** Intervētājs sarunas laikā ļauj teicējam stāstīt, atcerēties un atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem.
- **Intervētājs uzdod jautājumus, klausās atbildes.** Izvairies no savu komentāru un emociju vārdiskas paušanas. Dialoga uzturēšanai ar teicēju var izmantot acu kontaktu, mīmiku, neitrālus žestus (piemēram, galvas mājienus). Ja teicējs stāsta dramatiskus un traģiskus notikumus, līdzietību centies paust bez vārdiem. Tāpat intervija nav īstais brīdis savu zināšanu atklāšanai – neizrādi, ka teicēja stāstītais ir iepriekš dzirdēts un zināms, tas var kļūt par iemeslu sarunas pārtraukšanai. Kvalitatīvas intervijas drauds ir arī pļāpāšana, piemēram, par cenām veikalos, baumām pagastā, slimībām ģimenē.
- **Uzdod jautājumus pa vienam.** Velti uzdot tādus jautājumus, uz kuriem jau iepriekš paredzamas strupas atbildes – jā, nē. Tāpat izvairies no pārlieku vispārīgiem, zinātniskiem vai pārgudriem jautājumiem. Tā, piemēram, neaicā: „Lūdzu, pastāstiet kādu vēstītājfolkloras vienību, teiksim, pasaku!”
- Ja intervijā teicējs aizbildinās ar sliktu atmiņu, nezināšanu, vēlams sarunu turpināt ar jautājumiem par citām tēmām, piemēram, par teicēja dzīvesvietu, bērnību, Jāņu svinēšanu bērnībā, zaļumballēm jaunībā u.c.
- Nereti gadās, ka saruna novirzās uz citām teicējam saistošām tēmām. Šādos brīžos no pasīva klausītāja kļūsti par sarunas stūrmani, kurš ar mērķtiecīgiem jautājumiem turpina interviju, lai veiktu iepriekš izvirzīto uzdevumu – uzzināt informāciju par noteiktu tēmu.
- **Intervijas laikā centies teicēju nepārtraukt.** Ja stāstījumā palicis kaut kas līdz galam nesaprasts, atzīmē to pierakstu burtnīcā, vēlāk atgriežoties pie neskaidrās atbildes. Plašāku un detalizētāku informāciju var iegūt, rosinot sarunu biedru ar pamudinājumu: „Pastāstiet tuvāk!”, „Kā tur bija?”
- Ja intervijas tēma saistīta ar nemateriālā kultūras mantojuma prasmēm (piemēram, maizes cepšana, karošu grebšana, vīzu pīšana) un teicējs vēlas tās parādīt, ļoti ieteicams informāciju dokumentēt video formātā, iepriekš brīdinot par videokameras izmantošanu.
- Ja intervijas uzmanības centrā ir vietu nosaukumi un kultūrvēsturiski objekti, vēlams kopā ar teicēju apmeklēt šīs vietas un atzīmēt to atrašanos kartē.
- Intervijas laikā pierakstu burtnīcā vēlams atzīmēt sarunas gaitu, vērojumus par teicēja personību, interesēm, stāstīšanas stilu. Pierakstītie sarunas satura atslēgvārdi padarīs vieglāku intervijas ieraksta atšifrēšanu.

- Ja sarunas laikā teicējs minējis, ka viņam mājās ir saglabājušās kādas vēstures liecības, piemēram, fotoalbumi, dokumenti, dažādi sadzīves priekšmeti, sarunas noslēgumā ir vērts tās apskatīt un, ja iespējams, nofotografēt vai nofilmēt. Ja intervētāja rīcībā nav fotoaparāta vai videokameras, var lūgt interesējošos priekšmetus uz laiku aizņemt, lai tos fiksētu (ieskenētu, nofilmētu, nofotografētu) mājās vai skolā un pievienotu pētījuma dokumentācijai.
- Ja teicējs vēlas kādas ar intervijas tēmu saistītās lietas atdot intervētājam, tās ar pateicību vari pieņemt un kopā ar mutvārdu liecību atšifrējumiem nodot skolas vai novada muzejam.

Intervijas laikā neaizmirsti!

- **Iegūt teicēja biogrāfiskos datus** – gan informācijas sniedzēja vārdu un uzvārdu, gan arī ziņas par dzimšanas laiku, vietu, pašreizējo dzīvesvietu (dzīves laikā teicējs to var būt mainījis), nodarbošanos. Šāda informācija, kuru arī dēvē par materiālu pasportizāciju, ir būtiska, lai iegūtās mutvārdu liecības varētu izmantot kā avotu pētījumos.
- **Noskaidrot nemateriālā kultūras mantojuma funkciju (izmantojumu) un nozīmi.** Piemēram, ja teicējs stāsta par zāļu tēju vākšanu un lietošanu, sarunā noteikti lūko izzināt, kāpēc un kādās situācijās lietota konkrētā tēja, no kura cilvēka iegūtas šīs zināšanas un vai joprojām tās tiek izmantotas. Funkcijas un nozīmes noskaidrošana ceļ mutvārdu liecības kā informācijas avota vērtību. Konstatēt, ka kādreiz teicēja vectēvs tecinājis darvu, bet neiegūt plašāku informāciju, kā un kad tas noticis, kāpēc prasmes nav saglabājušās līdz mūsdienām, ir veltīgs un pavisai veikts dokumentēšanas mēģinājums.
- **Izzināt teicēja informācijas avotu.** Var tā būt, ka intervija notiek Kurzemē, bet teicēja valodā ir daudz latgaliešu vārdu, jo viņš ir dzimis uz audzis Latgalē un tikai neilgu laiku dzīvo citā novadā. Šādas īpatnības ir svarīgi pamanīt un intervijas laikā noskaidrot, kur dzirdēta vai uzzināta mutvārdu liecība (vietas nosaukums, teika un nostāsts, sakāmvārds u.c.), jo katram Latvijas novadam ir atšķirīgs nemateriālais kultūras mantojums.
- Intervijā dokumentētās mutvārdu liecības ir vērtīgs informācijas avots. **Ja plāno šo informāciju izmantot pētījumos, publikācijās, no teicēja ir jāsaņem atļauja** – apstiprinājums tam, ka informācijas sniedzējam nav iebildumu pret dokumentēto mutvārdu liecību turpmāku izmantojumu. Gadījumā, ja teicējs tam nepiekrīt, centies vienoties, ka mutvārdu liecības tiks izmantotas anonīmi, proti, neminot viņa vārdu (sk. pielikumu Nr. 3).

PĒC INTERVIJAS

Intervijas atšifrēšana

- **Pēc sarunas seko informācijas transkripcija jeb ierakstītās informācijas atšifrēšana**, pārnesot to no skaņu ieraksta rakstveidā (rokrakstā vai datorrakstā). Tā ir būtiska un ļoti laikietilpīga darbība – aptuveni 10 minūtes sarunas audioierakstā ir viena datorlapa atšifrējumā (pusotra rindstarpā, burtu izmērs 12 punktu), savukārt 10 minūšu transkripcija prasa aptuveni stundu darbu.
- **Atšifrēšanas darbs ir ļoti atbildīgs**. Precīzi atšifrēta intervija ļauj materiālu izmantot turpmākam darbam – paša vai citu pētījumiem, sabiedrības informēšanai. Paviršs atšifrējums var sabojāt iepriekš labi veikto darbu, intervējot teicēju.
- **Atšifrējot intervijas ierakstu, sarunu pieraksti vārds vārdā – tieši tā, kā dzirdi**. Lai sarunas pieraksts būtu iespējami precīzs, jāņem vērā teicēja runas īpatnības, tai skaitā runa noteiktā dialektā, izloksnē (sk. pielikumu Nr. 4 – atšifrētas intervijas fragments).
- **Atšifrētajā tekstā nedrīkst veikt patvaļīgus labojumus**, piemēram, mainīt vietām vārdus, uzlabot teikuma stilu. Burtisks intervijas atšifrējums nozīmē gan akceptēt sarunvalodas savdabību, gan fiksēt pauzes, teicēja emocionālo attieksmi (smieklus, raudāšanu, nopūtas), arī citas blakus norises, kas dzirdamas intervijas laikā (zem galda murrā kaķis, fonā skan radio u.tml.).
- Atšifrējumā iekļaujami arī intervētāja paskaidrojumi, vērojumi un komentāri. Ja teicējs intervijas laikā smejas vai ilgi domā, to atšifrējumā pieraksta, izmantojot iekavas: (smejas), (domā, klusējot vairākas minūtes). Atšifrējot intervijas, izmanto noteiktus apzīmējumus:

Apzīmējums	Apzīmējuma lietojums
..	aprauta doma, teikums intervijā
....	pauze sarunā, teicējam atceroties vai domājot, ko stāstīt; ar punktu skaitu var aptuveni norādīt pauzes garumu
[..]	izlaidums tekstā
()	iekavas, kurās sniedz komentārus par sarunas norisi un teicēja intonāciju

- Lai atšifrētās mutvārdu liecības būtu izmantojamas un kā informācijas avoti nezaudētu vērtību, ir jāpievērš uzmanību pasportizācijai. **Atšifrējumā ir jānorāda ne tikai teicēja biogrāfiskie dati, bet arī ziņas par intervijas mērķi – kādam nolūkam informācija vākta, kas to ierosinājis. Tāpat jānorāda biogrāfiskas ziņas par informācijas vācēju.**
- Ja sarunas laikā teicējs ir nodziedājis kādu dziesmu vai nospēlējis melodiju, vēlams atšifrēt ne tikai sarunas tekstu, bet arī mūziku, nepieciešamības gadījumā lūdzot palīdzību notācijas speciālistam, piemēram, mūzikas skolotājam.

Komunikācija ar teicēju pēc sarunas

- Starp teicēju un informācijas vācēju dažkārt veidojas cieša emocionāla un sociāla saikne. Var gadīties, ka sarunas laikā uzklausa teicēja dzīvesstāsts, kuru viņš kādam stāstījis pirmo reizi.
- Pēc intervijas saziņa ar teicēju var turpināties, piemēram, nosūtot intervijas laikā tapušās fotogrāfijas, svētkos apmainoties ar apsveikuma kartiņām vai arī vienkārši piezvanot, lai pastāstītu par savākto materiālu tālāko izmantojumu.
- Komunikācija lauka pētījumos, iepazīstoties ar dažādiem cilvēkiem, viņu dzīvesstāstiem, atšķirīgu dzīvesveidu un īpašām prasmēm, ir iedvesmojoša, un tā visbiežāk sniedz abpusēju gandarījumu – gan teicējam, gan informācijas vācējam.

Pielikums Nr. 1

Ierosinājumi nemateriālā kultūras mantojuma liecību apzināšanai un dokumentēšanai gada ritumā³

Janvāris	Apsveikumu īsziņas Jaunajā gadā Svētku galda klājums un tradīcijas gadu mijā
Februāris	Raksturīgākie senvārdi un izteicieni ģimenē Rokdarbu tradīcijas ģimenē Makšķernieku stāsti
Marts	Pēršanās un vēlējumi Pūpolsvētdienā Lieldienu olu krāsošanas tradīcija ģimenē Raksturīgākie sveicieni Starptautiskajā sieviešu dienā
Aprīlis	Izjokošanas paņēmieni un anekdotes skolā Kļavu / bērzu sulu tecināšana, sagatavošana un uzglabāšana
Maijs	Zāļu tēju vākšana, sagatavošana un lietošana Atmiņu klades un piemiņas lietas skolā
Jūnijs	Zāļu / pļavu ziedu vainagu pīšana, vainagu pielietojums Vasaras saulgriežos Pirtsslotu gatavošana, siešana un žāvēšana
Jūlijs	Vasarai raksturīgo ēdienu receptes un to gatavošana Personīgās pieredzes stāsti par zaļumballēm Bērnu āra spēles
Augusts	Kapusvētku norise senāk un mūsdienās Meža un dārza labumu sagatavošana ziemai
Septembris	Laika vērojumi un pareģojumi ziemai Mednieku stāsti
Oktobris	Raksturīgākās gadatirgu preces senāk un mūsdienās Sēņotāju un ogotāju stāsti par apmaldišanos mežā vai purvā Spoku stāsti mūsdienās
Novembris	Mārtiņdienas tradīcijas senāk un mūsdienās Maskas un maskošānās tradīcijas senāk un mūsdienās
Decembris	Ticējumi un rīcība naudas un labklājības piesaistei Ziemassvētku svinēšanas tradīcijas un svētku ēdieni

Pielikums Nr. 2

Jautājumi par tēmu „Bērzu / kļavu sulu tecināšana un sagatavošana”

Vispārīgi jautājumi:

No kādiem kokiem pavasarī mēdz tecināt sulu? Ar ko dažādu koku sulas atšķiras?

Kā var noteikt sulas tecināšanas laiku?

Kāpēc ticina sulas?

Praktiski jautājumi:

* tecināšana

Kādi instrumenti un priekšmeti ir nepieciešami sulu tecināšanai?

Kas ir jādara, lai iegūtu koka sulu?

Kas jāievēro, tecinot sulu?

Cik ilgi parasti var / drīkst tecināt sulas?

Kas jādara, kad beidz tecināt sulu no koka?

* sagatavošana

Pastāstiet savu recepti, kā Jūs sagatavojat sulu dzeršanai! Kur Jūs to uzzinājāt?

Kādos traukos sulas jāpilda, lai tās labi uzglabātos?

* uzglabāšana

Kur Jūs glabājat sulas?

Cik ilgi parasti sulas uzglabājas?

Personiski jautājumi:

Kādu koku sulas Jums garšo?

Kā Jūs iemācījāties tecināt un sagatavot sulas?

Kopš kura laika Jūs tecināt sulas?

³Tēmas var precizēt, papildināt un dažādot atbilstoši lauka pētījuma mērķim un pētnieka interesēm.

Pielikums Nr. 3
Atļauja dokumentētās informācijas izmantošanai

Intervējamā vārds, uzvārds _____
Adrese _____
Tālrunis _____ e-pasts _____

Intervijas gads (_____), mēnesis (_____), datums (____);
Intervijas sākums plkst. (____);
Intervijas beigas plkst. (____);
Intervijas apjoms (_____) minūtes.

ATĻAUJA DOKUMENTĒTĀS INFORMĀCIJAS IZMANTOŠANAI

Es, _____, neiebilstu, ka manis sniegtās mutvārdu
liecības pilnīgi vai daļēji izmanto pētījumos un publikācijās, atsaucē norādot
informācijas avotu.

Ierobežojumi informācijas izmantošanā:

Intervējamā paraksts: _____

Intervētāja paraksts: _____

Pielikums Nr. 4
Paraugis intervijas atšifrēšanai

Valsts Kultūrkapitāla fonda atbalstīts projekts
„Pastāstiet par... Suieti pēti suitus”⁴

Teicējs: Ludis Alberts Jancis, dzimis 1933. gadā, dzīvo Jūrkalnes „Sundikos”
Intervē: Līgita Stašaite (1960), Alsungas vidusskolas skolotāja
Intervijas vieta un laiks: Jūrkalnes „Sundiki” 2009. gada 18. jūnijā
Sarunā piedalās: Anna Sala (1988), Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas
1. kursa studente, Lāsma Raģele (1992), Alsungas vidusskolas 10. klases skolniece
Ieraksts: WS_20002
Atšifrēja: Anna Sala

Intervijas raksturojums

Ludis Alberts Jancis ir dzimis un visu mūžu dzīvojis Jūrkalnē, intervijas laikā viņš
stāsta par darvas teciāšanu, tradicionālajiem ēdieniem un dzērieniem suitu novadā,
notikumiem Otrā pasaules kara laikā, vietu nosaukumiem un nostāstiem, svētku
svinēšanu senākos laikos.

Ieejot sētā, Ludis Alberts Jancis mūs laipni sagaidīja, bija smaidīgs. Kad stādījāmi
priekšā, tad uzreiz ierādīja vietas, kur apsēsties, un pats iegāja mājā uzvilkt labu kreklu
un žaketi, jo – ar mājas drēbēm jau viesus neuzņemot.

Fragments no intervijas

[..]

Līgita Stašaite (L.S.): Un vēl pa tiem ēdieniem...

Ludis Alberts Jancis (L.A.J.): Mamm, mamm jau to vārij, jā. Nu, ēdien jau bij visādi.

L.S.: Un, piemēr, no tām zivīm kāds ēdiens jūs taisījāt?

L.A.J.: Nu, zivs kūpināj ar. Tād nokūpin, un tad, ka vār kartupeļš, nu, mizots kartupeļš,
ar to ziv, nu, ieliek tai, nu, kartupeļos iekš, ta viņ izvārijsies tād mīkst, tād kartupeļus a
to ziv – tād ēd. Tā un tā. Pat akal buts žāvēj, tāds ciet nožāvēj, tāds. Tā ar naz griez viņš
tāds.

L.S.: Tā, ka strēmelēs?

L.A.J.: Strēmelīts, un a vis asak līdz paš mugurkaul apēd, a vis ād, a vis. Prom neko
nesvied. Tā jau bi. (Domā.) Bij skāb kāpost zupas.

L.S.: Skābputras arī jūs vārijāt?

L.A.J.: Skābputr, jā, tā jau bij. Tas jau bij vasars galvenais ēdiens.

L.S.: Bet tagad arī jūs ēdat to skābputr?

L.A.J.: Tagad – jā. Meit, meit jau arvien izvāra, ja.

L.S.: Un sklandraušs arī cepat?

L.A.J.: Sklandraušs mamm jau cep, tagad jau nu vairs necep.

[..]

⁴2009. gada vasarā notika lauka pētījumi Jūrkalnē, kuros piedalījās Alsungas vidusskolas skolēni un
pedagoģi, dokumentējot jūrkalniešu tradicionālo ēdienu receptes un nosaukumus, seno amatu prasmes, kā arī
mutvārdu liecības par notikumiem kara gados un padomju laikos. Projektu “Pastāstiet par.... Suieti pēti suitus”
īstenoja starpnozaru mākslas grupa „SERDE”

1. Cilvēks. Dzīve. Stāstījums. – Rīga: Latvijas Antropologu biedrība; LU LFMI, 2002.
2. Dzīvesstāsti: vēsture, kultūra, sabiedrība / Red. M. Zirņīte. - Rīga: LU FSI, Nacionālās mutvārdu vēsture, 2007.
3. Feldforschung: Qualitative Methoden in der Kulturanalyse / Hrsg. von U. Jeggle. – Tübingen: Tübinger Vereinigung für Volkskunde, 1984
4. Folkloras vācēja rokasgrāmata / Sast. E. Sokols, V. Greble, E. Kokare. – Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1958.
5. *Georges R., A., Jones M.* People Studying People: The Human Element in Fieldwork. – Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1980.
6. *Gircs K.* Kultūru interpretācija. – Rīga: AGB, 1998.
7. Grundriss der Volkskunde: Einführung in die Forschungsfelder der Europäischen Ethnologie / Hrsg. von R. W. Brednich. – Berlin: Reimer Dietrich, 2001.
8. Instrukcija vietu vārdu vācējiem. – Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1960.
9. *Jackson B.* Fieldwork. – Urbana: University of Illinois Press, 1987.
10. Iwes E. D. The Tape-Recorded Interview: A Manual for Field Workers in Folklore and Oral History. – Knoxville: University of Tennessee Press, 1995.
11. Letonica. – 2009. – Nr. 19. (Žurnāla numurs veltīts lauka pētījumu tēmai.)
12. Methoden der Volkskunde: Positionen, Quellen, Arbeitsweisen der Europäischen Ethnologie / Hrsg. von S. Götsch, A. Lehmann. – Berlin: Reimer, 2001.
13. *Rudzītis J.* Latviešu vēstītājas folkloras dzīve tautā 19. un 20. gadsimtā. – Rīga: Zinātne, 2006.
14. Spogulis: Latvijas mutvārdu vēsture / Red. M. Zirņīte. - Rīga: LU FSI Nacionālās mutvārdu vēstures projekts, 2001.
15. UNESCO Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu. – Rīga: UNESCO Latvijas Nacionālā komisija, 2006.
16. *Zirņīte M.* Metode mutvārdu vēstures apvienotajās ekspedīcijās // Letonica. – 2004. – Nr. 11. – 157.–168. lpp.

Institūcija	Misija
Augstākās mācību iestādes www.aiknc.lv/lv/list.php	Vairākas Latvijas augstskolas studiju procesa ietvaros, t.sk. akadēmiskajos un lauka pētījumos iekļauj nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas jautājumus, kā arī tā dažādos aspektus, piemēram, valodu, klasisko un mūsdienu folkloru, amatniecību u.c.
Latvijas Digitālā kultūras karte www.kulturaskarte.lv	Digitāla datubāze, kurā sniegta informācija par kultūras institūcijām un to pieejamību, par kultūras infrastruktūras stāvokli, aktivitātēm un praktizētājiem (dažādu mūzikas un mākslas jomu kolektīviem). Kartē izveidota sadaļa „Nemateriālais kultūras mantojums”, kurā apkopota informācija par nemateriālā kultūras mantojuma prasmju un zināšanu nesējiem un to mācekļiem. Kartē iekļautā informācija regulāri tiek papildināta un pilnveidota. Projekta īstenotājs ir Latvijas Republikas Kultūras ministrija.
Latvijas Republikas Kultūras ministrija www.km.gov.lv	Vadošā valsts pārvaldes iestāde kultūras nozarē, kuras galvenais uzdevums ir izstrādāt kultūras politiku un koordinēt tās īstenošanu, tai skaitā nemateriālā kultūras mantojuma jomā. Kultūras ministrija ir koordinējošā institūcija UNESCO Konvencijas par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu saistību izpildei.
Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuve www.lfk.lv	Lielākais un vecākais nemateriālā kultūras mantojuma vākšanas un pētniecības centrs Latvijā, dibināts 1924. gadā. Institūcijas galvenie uzdevumi ir dokumentēt, saglabāt un padarīt publiski pieejamas rakstveida un audiovizuālas liecības par Latvijas nemateriālās kultūras dažādajām izpausmēm. Latviešu folkloras krātuve pieņem nemateriālā kultūras mantojuma vākumus no atsevišķiem vācējiem, to grupām un vākšanas centriem, sniedz konsultācijas un metodiskus ieteikumus nemateriālā kultūras mantojuma vākšanā un dokumentēšanā. Latviešu folkloras krātuve aprūpē vienu no Eiropas lielākajiem folkloras krājumiem, nodrošina tā saglabāšanu, sistematizēšanu un katalogizēšanu. Krājumā ietilpst 2001. gadā UNESCO Pasaules atmiņas reģistrā iekļautais Krišjāņa Barona Dainu skapis (www.dainuskapis.lv).

Latvijas Pašvaldību savienība http://www.lps.lv/Pasvaldibas/Latvijas pašvaldības	Viena no pašvaldību funkcijām ir rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību.
Nemateriālā kultūras mantojuma valsts aģentūra www.nkmva.gov.lv	Nemateriālā kultūras mantojuma valsts aģentūra ir kultūras ministra pārraudzībā esoša valsts pārvaldes iestāde. Aģentūras darbības mērķis ir īstenot valsts kultūrpolitiku nemateriālā kultūras mantojuma un ar to saistītās amatiermākslas jomās.
UNESCO www.unesco.org Informācija interneta vietnē ir UNESCO oficiālajās valodās: angļu, vācu, franču, spāņu, krievu, arābu	UNESCO (Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija) galvenā misija ir atbalstīt un sekmēt miera un drošības uzturēšanu pasaulē, veicināt sadarbību starp cilvēkiem un nācijām ar izglītības, zinātnes, kultūras un komunikāciju palīdzību. UNESCO iestājas par katras valsts neatkarību, tās kultūras savdabības un unikalitātes saglabāšanu, neatkarīgas un demokrātiskas izglītības sistēmas veidošanu.
UNESCO Latvijas Nacionālā komisija www.unesco.lv	Veido sadarbību ar UNESCO centrālo Sekretariātu (Parīzē), tā viena no darbības programmām ir nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšana. UNESCO Latvijas Nacionālā komisija veicina Konvencijas par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu īstenošanu Latvijā un iepazīstina UNESCO dalībvalstis ar Latvijas sasniegumiem un pieredzi nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā.
Valsts Kultūrkapitāla fonds www.kkf.lv	Publisks nodibinājums, kur tradicionālās kultūras nozares ietvaros finansiāli tiek atbalstīti arī Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas projekti.
Valsts un pašvaldību (t.sk. izglītības iestāžu) bibliotēkas www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/latvijas-biblioteku-adresu-gramata Latvijas bibliotēku adrešu grāmata	Izglītojošas un informatīvas kultūras institūcijas, kuru funkcijās ietilpst kultūras mantojuma (iespieddarbi, elektroniskie izdevumi, rokraksti u.c.) uzkrāšana, sistematizēšana, katalogizēšana, bibliografēšana un saglabāšana, kā arī bibliotēku krājumos esošās informācijas publiskas pieejamības un izmantošanas nodrošināšana un bibliotēkas pakalpojumu sniegšana.
Valsts un pašvaldību (t.sk. izglītības iestāžu) muzeji www.muzeji.lv Latvijā akreditēto muzeju katalogs	Sabiedrībai pieejamu izglītojošu un pētniecisku institūciju tīkls. Muzeja funkcijas saistītas ar materiālās un nemateriālās kultūras un dabas vērtību uzkrāšanu, dokumentēšanu, pētniecību un saglabāšanu. Muzeju pienākumos ietilpst arī sabiedrības izglītošana un muzeja krājumu popularizēšana (ekspozīcijas, izstādes).

Izdevums pieejams UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas Sekretariātā, Pils laukumā 4-206, Rīgā.

Izdevums iespiests
SIA „Apgāds Mantojums”.
Rīga, 2009.

„Nemateriālā kultūras mantojuma dokumentēšana: rokasgrāmata iesācējiem” tapusi sadarbībā ar UNESCO Latvijas Nacionālo komisiju UNESCO Asociēto skolu projekta ietvaros, vairākām Latvijas skolām iesaistoties nemateriālā kultūras mantojuma apzināšanā. Projekta dalībnieki piedalījās lauka pētījumā, intervēja teicējus, apgūstot pirmās iemaņas nemateriālā kultūras mantojuma dokumentēšanā un izzinot sava novada tradīcijas.

Rokasgrāmata sniedz priekšstatu par to, kas ir nemateriālais kultūras mantojums, kā gatavoties lauka pētījumam un kā veikt teicēja intervēšanu.